

УДК 159.922.3:37.018.3:351.74

DOI <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2025-2.12>

Лариса КИЄНКО-РОМАНЮК

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри управління та адміністрування

Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

krlesya@ukr.net

ORCID: 0000-0002-2191-3453

Наталія ПИЛЯВЕЦЬ

доктор філософії в психології,

доцент кафедри психології

Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

27morozovznata@gmail.com

ORCID: 0009-0001-6292-1660

Тетяна КИЄНКО-РОМАНЮК

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня

спеціальності 053 «Психологія» кафедри психології

Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

kiienko.romaniuk.tetiana.vabo@gmail.com

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ШКОЛЯРІВ, ПЕДАГОГІВ ТА КЕРІВНИКІВ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА В ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Анотація. *Мета статті* – розкрити роль розвитку емоційного інтелекту учасників освітнього процесу як стратегічного ресурсу публічного управління освітою в умовах воєнного стану та під час повоєнного відновлення, обґрунтувати його значення для збереження ментального здоров'я та забезпечення ефективності освітньої системи. **Методологія** дослідження ґрунтується на міждисциплінарному підході, що поєднує психологічні, педагогічні та управлінські концепції. Використано класичні та сучасні моделі емоційного інтелекту (М. Саловей, Д. Майер, Д. Гоулман, Р. Бар-Он, П. Петрідес) і напрацювання українських науковців (Е. Носенко, Л. Карамушка, С. Максименко, Т. Титаренко та ін.). Теоретичною основою є принципи системності, гуманізації освіти та практичної спрямованості, що дозволяють розглядати емоційний інтелект як інтегральний ресурс збереження ментального здоров'я та ефективного управління освітнім середовищем. **Наукова новизна** полягає в тому, що проблема розвитку емоційного інтелекту учасників освітнього процесу розглядається як ресурс публічного управління освітою в умовах воєнного стану та в період повоєнного відновлення. Акцент зроблено на психолого-педагогічних можливостях формування емоційного інтелекту молодших школярів засобами ігрових методик, а також на ролі педагогів та управлінців у створенні безпечного й підтримувального освітнього середовища. Підкреслено, що розвиток емоційного інтелекту сприяє збереженню ментального здоров'я учнів і дорослих, підвищенню ефективності управлінських рішень та стійкості освітньої системи. Обґрунтовується, що емоційний інтелект є важливим чинником гуманізації освіти, а також стратегічним ресурсом її відновлення й модернізації в післявоєнний період. **Висновки.** Емоційний інтелект у сучасних умовах є стратегічним ресурсом, що визначає ефективність публічного управління освітою, сприяє підвищенню стресостійкості освітнього середовища та формує підґрунтя для повоєнного відновлення суспільства.

Ключові слова: емоційний інтелект, психологія управління, публічне управління освітою, ментальне здоров'я, молодші школярі, ігрові методики, воєнний стан, повоєнне відновлення.

Larysa KYIENKO-ROMANIUK

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Management and Administration
Public Higher Educational Establishment "Vinnitsa Academy of Continuing Education"
krlesya@ukr.net
ORCID: 0000-0002-2191-3453

Nataliia PYLIAVETS

PhD in Psychology,
Associate Professor at the Department of Psychology
Public Higher Educational Establishment "Vinnitsa Academy of Continuing Education"
27morozovznata@gmail.com
ORCID ID: 0009-0001-6292-1660

Tetiana KIENKO-ROMANIUK

Student of higher education of the second (master's) level
specialty 053 «Psychology» at the Department of Psychology,
Public Higher Educational Establishment "Vinnitsa Academy of Continuing Education"
kiienko.romaniuk.tetiana.vabo@gmail.com

**EMOTIONAL INTELLIGENCE OF STUDENTS, EDUCATORS,
AND EDUCATIONAL LEADERS AS A STRATEGIC RESOURCE FOR PUBLIC
GOVERNANCE OF EDUCATION IN THE CONTEXT OF MARTIAL LAW
AND POST-WAR RECOVERY**

Abstract. The purpose of the article is to reveal the role of the development of emotional intelligence of participants in the educational process as a strategic resource of public education management in conditions of martial law and during post-war reconstruction, to substantiate its importance for preserving mental health and ensuring the effectiveness of the educational system. The research **methodology** is based on an interdisciplinary approach that combines psychological, pedagogical and managerial concepts. Classical and modern models of emotional intelligence (M. Salovey, D. Mayer, D. Goleman, R. Bar-On, P. Petrides) and the work of Ukrainian scientists (E. Nosenko, L. Karamushka, S. Maksymenko, T. Tytarenko, etc.) are used. The theoretical basis is the principles of systematicity, humanization of education and practical orientation, which allow us to consider emotional intelligence as an integral resource for preserving mental health and effective management of the educational environment. **The scientific novelty** lies in the fact that the problem of developing the emotional intelligence of participants in the educational process is considered as a strategic resource of public education management in the conditions of martial law and the period of post-war recovery. The emphasis is placed on the psychological and pedagogical possibilities of forming the emotional intelligence of younger schoolchildren by means of game methods, as well as on the role of teachers and administrators in creating a safe and supportive educational environment. It is emphasized that the development of emotional intelligence contributes to the preservation of the mental health of students and adults, increasing the effectiveness of management decisions and the sustainability of the education system. It is substantiated that emotional intelligence is an important factor in the humanization of education, as well as a strategic resource for its restoration and modernization in the post-war period. **Conclusions.** Emotional intelligence in modern conditions is a strategic resource that determines the effectiveness of public education management, contributes to increasing the stress resistance of the educational environment and forms the basis for the post-war recovery of society.

Key words: emotional intelligence, organizational psychology, public education management, mental health, primary school children, play-based methods, martial law, post-war recovery.

Постановка проблеми. Сучасні виклики, пов'язані з воєнним станом в Україні та необхідністю повоєнного відновлення, гостро актуалізують питання збереження ментального здоров'я учасників освітнього процесу. Освіта нині постає не лише як сфера передачі знань і соціалізації, а й як потужний ресурс психоло-

гічної підтримки та формування стійкості особистості. У цьому контексті особливого значення набуває розвиток емоційного інтелекту, який є фундаментом для ефективної комунікації, налагодження партнерських стосунків та подолання кризових ситуацій. Емоційний інтелект розглядається сучасною наукою як

інтегральна здатність людини усвідомлювати власні емоції, розпізнавати емоційні стани інших, керувати ними та використовувати їх у процесі прийняття рішень. Для молодших школярів він виступає необхідною умовою формування адаптивних соціальних навичок, умінь співпрацювати та підтримувати інших, що особливо важливо в період суспільних потрясінь. Використання ігрових методик у розвитку емоційного інтелекту дітей дозволяє зробити цей процес природним, безпечним і результативним. Водночас у сфері публічного управління освітою емоційний інтелект стає стратегічним ресурсом, що сприяє ефективному лідерству, формуванню атмосфери довіри та солідарності, гуманізації управлінських практик. Управлінці з високим рівнем емоційного інтелекту здатні зберігати психологічну рівновагу в кризових ситуаціях, ухвалювати виважені рішення та підтримувати професійне вигорання педагогів і психологів на мінімальному рівні. Тож актуальність дослідження зумовлена подвійною перспективою: з одного боку – потребою забезпечення розвитку емоційного інтелекту молодших школярів як передумови їхньої психологічної стійкості та соціальної адаптації, а з іншого – необхідністю інтеграції цього феномену в систему публічного управління освітою для підвищення ефективності управлінських стратегій та збереження ментального здоров'я всіх учасників освітнього процесу.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Проблема емоційного інтелекту (ЕІ) активно розробляється в сучасній психології та педагогіці з кінця ХХ ст. Пітер Саловей, Джон Д. Майер та Д. Карузо (J.D. Mayer, P. Salovey, D. Caruso) відомі своїм внеском у вивчення емоційного інтелекту особистості. В їхніх класичних працях ЕІ визначається як здатність до точного сприйняття, розуміння й регуляції емоцій у собі та в інших [11]. Цей підхід став основою для подальших моделей, серед яких на особливу увагу заслуговує змішана модель Д. Гоулмана (D. Goleman), яка трактує ЕІ як поєднання когнітивних та соціально-емоційних компетентностей, важливих для особистісної та професійної успішності [1; 9]. У свою чергу Р. Бар-Он (R. Bar-On) розглядає емоційний інтелект у контексті ширшої конструкції «емо-

ційно-соціального інтелекту», підкреслюючи його зв'язок із міжособистісною адаптацією, стресостійкістю і загальним психологічним благополуччям [7]. Подальші дослідження підтвердили важливу роль ЕІ для різних сфер життєдіяльності. М. Брекет, С. Риверс та П. Соловей (M.A. Brackett, S.E. Rivers, P. Salovey) наголошують, що емоційний інтелект сприяє не лише особистому розвитку, але й академічним досягненням та успіхам у професійній діяльності [8]. У галузі освіти особливий інтерес становлять праці П. Дженнінгс і М. Грінберга (P.A. Jennings & M.T. Greenberg), які довели, що соціально-емоційна компетентність педагогів прямо впливає на атмосферу в класі, якість навчання та психологічний клімат [10]. Дослідження Е. Оберле з колегами (E. Oberle, C. E. Domitrovich, D.C. Meyers, R.P. Weissberg) показали, що системний підхід до розвитку соціально-емоційних навичок у школах підвищує рівень ментального здоров'я учнів і знижує ризики дезадаптації [12].

Важливою є також проблема розвитку емоційного інтелекту в дитячому віці. Роботи Константіноса В. Петрідеса і Адріана Ф. Фернхема (K.V. Petrides, A.F. Furnham) окреслюють концепцію, яка дозволяє досліджувати особливості емоційної компетентності в дітей та підлітків [13]. Використання ігрових методик, арт-терапевтичних та інтерактивних підходів розглядається науковцями як ефективний спосіб розвитку ЕІ [14].

В українському науковому дискурсі проблематика емоційного інтелекту активно вивчається останні два десятиліття. Дослідження Е. Носенко та Н. Ковриги спрямовані на теоретичне обґрунтування, діагностику та методи розвитку ЕІ [4]. Л. Карамушка аналізує значення емоційної компетентності для управління освітніми організаціями, підкреслюючи її вплив на ефективність прийняття рішень і попередження конфліктів [2]. Праці С. Максименка та Т. Титаренко зосереджені на психологічній підтримці особистості в кризових умовах, де розвиток ЕІ виступає одним із чинників подолання деструктивних емоційних станів [6]. М. Савчин розглядає психологічні аспекти розвитку особистості в кризових ситуаціях, зокрема аналізує фактори та особливості психічного розвитку в періоди кризи, а також вивчає взаємозв'язок та взаємовплив кризових

умов на особистісний розвиток, використовуючи підходи вікової періодизації та соціальної ситуації розвитку [5]. Л. А. Києнко-Романюк розглядає недоліки та переваги підходів до визначення понять «критичне мислення» та «емоційний інтелект», аналізуючи їх сутність, особливості та зв'язок між ними в контексті освітньої практики. Авторка досліджує різні психолого-педагогічні підходи та погляди до розуміння критичного мислення, емоційного інтелекту, їх роль та значення в освітньому процесі, як ці два поняття взаємодіють, доповнюють одне одного та як їх спільне розуміння може покращити педагогічну діяльність [3].

Загалом, аналіз літератури засвідчує, що емоційний інтелект є не лише індивідуальною компетентністю, а й стратегічним ресурсом у контексті публічного управління освітою. Він впливає на психологічне благополуччя учасників освітнього процесу, сприяє створенню безпечного середовища та забезпечує стійкість освітніх інституцій в умовах соціальних криз, зокрема воєнного стану та періоду повоєнного відновлення.

Мета статті – розкрити роль розвитку емоційного інтелекту учасників освітнього процесу (молодших школярів, педагогів, управлінців) як стратегічного ресурсу публічного управління освітою в умовах воєнного стану та під час повоєнного відновлення, обґрунтувати його значення для збереження ментального здоров'я та забезпечення ефективності освітньої системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Емоційний інтелект (далі – ЕІ) у сучасній науці розглядається як комплексна здатність людини усвідомлювати власні емоції, розпізнавати емоційні стани інших, регулювати емоційні прояви та ефективно використовувати емоції для прийняття рішень і соціальної взаємодії [9; 11]. ЕІ включає кілька ключових компонентів: усвідомлення власних емоцій, саморегуляцію, мотивацію, емпатію та соціальні навички. В освітньому процесі емоційний інтелект виступає важливим чинником міжособистісної взаємодії. Педагог і учень, що володіють високим рівнем ЕІ, здатні ефективно комунікувати, формувати партнерські стосунки, розв'язувати конфлікти мирним шляхом та створювати атмосферу психологічної безпеки. Для дітей молодшого шкільного віку розвиток ЕІ є кри-

тично важливим, оскільки він закладає основу для адаптації до соціальних норм, навчальної діяльності та подолання стресових ситуацій. У сфері публічного управління освітою ЕІ набуває стратегічного значення. Він визначає ефективність комунікації, здатність керівника до прийняття виважених рішень, управління конфліктами та створення сприятливого психологічного клімату в колективі. Керівники з високим рівнем емоційного інтелекту здатні підтримувати мотивацію працівників, зміцнювати згуртованість колективу та забезпечувати координацію дій у складних і кризових умовах. В освітньому менеджменті ЕІ виступає інструментом формування гуманізованого підходу до управління. Він сприяє тому, що рішення адміністрації враховують не лише організаційні, а й психологічні потреби педагогів і учнів. Це особливо важливо в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення, коли від стабільності та психологічної підтримки освітнього середовища залежить ефективність навчання та стійкість колективу.

Рівень розвитку емоційного інтелекту безпосередньо корелює зі стресостійкістю, здатністю до адаптації та формуванням відчуття психологічної безпеки. Особи з високим ЕІ легше долають стресові ситуації, контролюють негативні емоції та підтримують емоційний баланс у взаємодії з іншими. У контексті освіти це означає, що розвиток ЕІ у педагогів, управлінців та здобувачів освіти сприяє формуванню стійкої психологічної середовищної системи, де знижується ризик емоційного вигорання, конфліктних ситуацій і травматизації. Особливо це важливо в умовах воєнного стану, коли освітні інституції стикаються з підвищеним рівнем стресових факторів, а також у період повоєнного відновлення, коли необхідно забезпечити психологічну підтримку всіх учасників освітнього процесу. Таким чином, емоційний інтелект виступає ключовим фактором інтеграції психологічного та управлінського вимірів в освітньому процесі, формуючи передумови для ефективного публічного управління освітою та збереження ментального здоров'я учасників навчального середовища.

Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для розвитку емоційної регуляції, емпатії та соціальних навичок. У цей період дитина

активно опановує способи розпізнавання власних емоцій та емоцій оточення, формує базові соціальні компетентності та адаптаційні механізми для взаємодії в колективі. Особливу роль у розвитку емоційної сфери відіграє підтримка педагогів і батьків, які моделюють приклади конструктивного реагування на стресові та конфліктні ситуації. В умовах воєнного стану діти відчувають підвищену тривожність, емоційну напругу, втрати та зміну соціального оточення, що створює додаткові психологічні виклики. Підвищений рівень стресу ускладнює процес навчання та соціальної адаптації, підкреслюючи необхідність цілеспрямованого розвитку емоційного інтелекту як інструменту психологічної підтримки та соціальної стійкості дітей. Ефективним засобом розвитку ЕІ у молодших школярів є використання ігрових методик та рольових вправ. Ігри дозволяють дітям відпрацьовувати навички розпізнавання емоцій, формування емпатії, конструктивної взаємодії та співпраці з однолітками. Рольові вправи допомагають переживати різні соціальні сценарії в безпечному середовищі, що сприяє підвищенню емоційної стійкості та готовності до взаємодії в колективі. Особливу ефективність мають арт-терапевтичні, театралізовані та інтерактивні ігрові методики. Вони дозволяють знижувати рівень емоційної напруги, сприяють самоусвідомленню емоційних станів, стимулюють творче самовираження та формують позитивний психологічний клімат у групі. Крім того, подібні методики підтримують розвиток комунікативних навичок та соціальної взаємодії дітей, що особливо важливо в умовах кризових соціальних змін. Розвинений емоційний інтелект дозволяє молодшим школярам ефективніше справлятися зі стресом, регулювати емоційні реакції та взаємодіяти з оточенням у складних соціальних ситуаціях. ЕІ сприяє формуванню позитивної самооцінки, підвищує здатність до самоконтролю та підтримки однолітків, зміцнює навички співпраці та колективної роботи. Розвиток емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку не лише покращує їх психологічне благополуччя, а й створює основу для успішної соціальної адаптації, навчальної діяльності та майбутньої інтеграції в суспільство, що особливо актуально в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Емоційний інтелект педагогів є ключовим чинником формування психологічно безпечного освітнього середовища. Високий рівень ЕІ дозволяє педагогам ефективно підтримувати дітей у кризових ситуаціях, забезпечувати емпатійне та уважне спілкування, а також знижувати ризики емоційного вигорання як у себе, так і у колег. Педагоги з розвиненим ЕІ здатні помічати тонкі зміни в емоційному стані учнів, реагувати на потреби кожної дитини та сприяти розвитку її соціально-емоційних навичок. Це особливо важливо для молодших школярів, які потребують стабільності, підтримки та моделювання конструктивних способів управління емоціями.

Емоційний інтелект у сфері публічного управління освітою визначає ефективність роботи керівників шкіл та інших освітніх установ. Управлінці з високим ЕІ здатні формувати командну згуртованість, створювати атмосферу довіри серед педагогів, а також налагоджувати партнерську взаємодію з батьками та громадою. ЕІ допомагає керівникам ухвалювати виважені рішення навіть в умовах невизначеності та кризових обставин, підтримувати мотивацію колективу, передбачати потенційні конфлікти і своєчасно їх врегульовувати. Такий підхід дозволяє поєднувати управлінські функції з психологічною підтримкою працівників, що підвищує ефективність роботи освітньої установи та зберігає стабільність навчання. Поєднання високого рівня емоційного інтелекту педагогів і управлінців створює умови для психологічної безпеки всіх учасників освітнього процесу. Це середовище базується на емпатії, конструктивній комунікації, взаємопідтримці та вмінні ефективно долати стресові ситуації.

Безпечне освітнє середовище є основою передумовою для збереження ментального здоров'я учнів, педагогів та управлінців, сприяє формуванню позитивної самооцінки, розвитку адаптивних навичок і соціальної компетентності. Особливо актуально це в період воєнного стану та посткризового відновлення, коли психологічна стійкість та взаємна підтримка визначають ефективність навчання і здатність освітніх інституцій стабільно функціонувати.

Розвиток емоційного інтелекту на рівні освітніх програм та управлінських практик

виступає невід'ємною складовою частиною процесу гуманізації освіти. Сучасна система освіти покликана формувати не лише академічні знання, а й емоційно-соціальні компетентності здобувачів освіти та педагогів. Запровадження програм розвитку ЕІ сприяє формуванню культури взаємоповаги, емпатії та конструктивної взаємодії в навчальному середовищі. Для управлінців в освітній сфері це означає необхідність інтегрувати принципи розвитку емоційної компетентності у стратегії управління колективами, що забезпечує не лише ефективність освітнього процесу, а й психологічну безпеку всіх його учасників.

Воєнний стан суттєво підвищує рівень психологічного навантаження на школярів, педагогів та управлінців. Підвищена тривожність, зміна соціального оточення, втрата близьких і перебої в навчальному процесі створюють додаткові стресові фактори, які впливають на емоційний стан учасників освіти. У таких умовах розвиток ЕІ стає критично важливим інструментом психосоціальної підтримки та профілактики травматизації. Розвинений ЕІ дозволяє школярам краще справлятися зі стресом, педагогам – підтримувати учнів і колег, а керівникам – зберігати ефективність управлінських рішень і психологічну стабільність колективу. У період повоєнного відновлення емоційний інтелект виступає стратегічним ресурсом освітнього менеджменту. Розвинений ЕІ допомагає забезпечити стійкість освітніх інституцій, ефективну адаптацію нових реформ та інтеграцію освітніх практик до європейського освітнього простору. Підвищення рівня ЕІ педагогів і управлінців сприяє формуванню командної згуртованості, підтримці мотивації колективу та налагодженню партнерських відносин із громадами і батьками. Розвиток ЕІ є також довгостроковою інвестицією в людський капітал: він формує адаптивні, соціально відповідальні та психологічно стійкі особистості, здатні ефективно функціонувати в умовах невизначеності та складних соціальних змін. Таким чином, інтеграція ЕІ у стратегії публічного управління освітою визначає не лише поточну ефективність освітнього процесу, а й перспективи стійкого розвитку системи освіти в умовах посткризового відновлення.

Висновки. Емоційний інтелект дедалі більше усвідомлюється не лише як індивідуальна психологічна характеристика, а й як стратегічний ресурс розвитку освітнього середовища та публічного управління освітою. У воєнний та повоєнний періоди він виступає ключовим чинником збереження ментального здоров'я всіх учасників освітнього процесу – від молодших школярів до управлінців освітньої сфери. Саме здатність до емоційної саморегуляції, емпатії, конструктивної взаємодії та соціальної відповідальності забезпечує основу для гуманізації освітнього простору, підтримки психологічної безпеки та ефективності освітніх і управлінських практик. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів засобами ігрових методик відкриває перспективи не лише для формування їх емоційної стійкості, а й для довготривалої інвестиції в людський капітал громади та держави. Водночас для управлінців сфери освіти емоційний інтелект є інструментом стратегічного лідерства, що дає змогу гармонізувати процеси прийняття рішень, налагоджувати комунікацію та створювати умови для стійкого функціонування освітніх інституцій навіть у кризових умовах. Синергія психологічних і управлінських підходів до розвитку емоційного інтелекту учасників освітнього процесу дозволяє говорити про новий рівень його інтеграції в систему публічного управління освітою. Це підкреслює необхідність цілеспрямованої політики у сфері підтримки ментального здоров'я, підготовки педагогів і керівників освітніх установ до роботи з емоційними станами учнів, колег та батьківської спільноти.

Таким чином, емоційний інтелект у сучасних умовах постає не другорядною психологічною характеристикою, а стратегічним ресурсом, що визначає ефективність публічного управління освітою, сприяє підвищенню стресостійкості освітнього середовища та формує підґрунтя для повоєнного відновлення суспільства.

Перспективи подальших досліджень полягають у глибшому вивченні механізмів розвитку емоційного інтелекту на різних рівнях освітнього процесу – від учнів молодшої школи до управлінців. Особливо актуальним є пошук ефективних психолого-педагогічних та управлінських інструментів, що сприятимуть

збереженню ментального здоров'я в умовах криз і повоєнного відновлення. Подальший науковий інтерес можна зосередити на інтеграції емоційного інтелекту в стратегії освіт-

ньої політики громади, публічного управління, педагогічної практики, а також на розроблення програм підвищення кваліфікації педагогів і управлінців у цьому напрямі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Чому він може значити більше, ніж IQ. Київ : Наш Формат, 2022. 512 с.
2. Карамушка Л.М., Снігур Ю.С. Копінг-стратегії: сутність, підходи до класифікації, значення для психологічного здоров'я особистості та організації. *Актуальні проблеми психології: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія*. Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2020. Т. 55. Вип. 1. С. 23–30.
3. Кисенко-Романюк Л.А. Недоліки і переваги наявних психолого-педагогічних підходів до понять «критичне мислення» та «емоційний інтелект». *Наукові записки Ніжинського держ. пед. ун-ту ім. М.В. Гоголя*. 2005. Вип. 3. С. 40–44.
4. Носенко Е.Л., Коврига Н.В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції : монографія. Київ, 2003. 159 с.
5. Савчин М.В. Психологія розвитку особистості у кризових умовах. *Психологічні науки: проблеми і досягнення*. 2020. Т. 16. № 2. С. 33–42.
6. Психологічна допомога особистості в складних обставинах життєдіяльності / ред. кол. : Т.М. Титаренко (гол. ред.) та ін. Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2018. 154 с.
7. Bar-On R. The Bar-On model of emotional-social intelligence (ESI). *Psicothema*. 2006. Vol. 18. P. 13–25.
8. Brackett M. A., Rivers S. E., Salovey P. Emotional Intelligence: Implications for Personal, Social, Academic, and Workplace Success. *Social and Personality Psychology Compass*. 2011. Vol. 5. P. 88–103.
9. Goleman D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. New York: Bantam Books, 1995. 352 p.
10. Jennings P. A., Greenberg M. T. The prosocial classroom: Teacher social and emotional competence in relation to student and classroom outcomes. *Review of Educational Research*. 2009. Vol. 79, № 1. P. 491–525.
11. Mayer J. D., Salovey P., Caruso D. R. Emotional intelligence: Theory, findings, and implications. *Psychological Inquiry*. 2004. Vol. 15, № 3. P. 197–215.
12. Oberle E., Domitrovich C. E., Meyers D. C., Weissberg R. P. Establishing systemic social and emotional learning approaches in schools: A framework for schoolwide implementation. *Cambridge Journal of Education*. 2016. Vol. 46, № 3. P. 277–297.
13. Petrides K. V., Furnham A. Trait emotional intelligence: Psychometric investigation with reference to established trait taxonomies. *European Journal of Personality*. 2001. Vol. 15, № 6. P. 425–448.
14. Pool L. D., Qualter P. Improving emotional intelligence and emotional self-efficacy through a teaching intervention for university students. *Learning and Individual Differences*. 2012. Vol. 22, № 3. P. 306–312.

REFERENCES:

1. Goleman, D. (2022). *Emotsiynyi intelekt. Chomu vin mozhe znaty bilshe, nizh IQ? [Emotional intelligence. Why it can mean more than IQ]*. Kyiv: Nash Format. [in Ukrainian].
2. Karamushka, L. M., & Snigur, Y. S. (2020). *Kopinh-stratehii: sutnist, pidkhody do klasyfikatsii, znachennia dlia psykhologichnoho zdorovia osobystosti ta orhanizatsii. [Coping strategies: essence, approaches to classification, significance for the psychological health of the individual and the organization]. Aktualni problem psykhologii: Orhanizatsiina psykhologhiia. Ekonomichna psykhologhiia. Sotsialna psykhologhiia – Current problems of psychology: Organizational psychology. Economic psychology. Social psychology*, 55(1), 23–30 [in Ukrainian].
3. Tytarenko, T. M. (Ed.). (2018). *Psykhologichna dopomoha osobystosti v skladnykh obstavynakh zhyttediialnosti. [Psychological assistance to individuals in difficult life circumstances]*. Chernivtsi: CNU im. Yu. Fedkovycha [in Ukrainian].
4. Kienko-Romanyuk, L. A. (2005). *Nedoliky i perevahy naiavnykh psykhologo-pedahohichnykh pidkhodiv do poniat “krytychne myslennia” ta “emotsiynyi intelekt” [Disadvantages and advantages of existing psychological and pedagogical approaches to the concepts of “critical thinking” and “emotional intelligence”]*. *Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.V.Hoholia – Scientific notes of the Nizhyn State Pedagogical University named after M. V. Gogol*, 3, 40–44 [in Ukrainian].
5. Nosenko, E. L., & Kovryga, N. V. (2003). *Emotsiynyi intelekt: kontseptualizatsia fenomenu, osnovni funktsii: monohrafiia. [Emotional intelligence: conceptualization of the phenomenon, main functions: monograph]*. Kyiv [in Ukrainian].

6. Savchyn, M. V. (2020). Psykholohiia rozvytku osobystosti u kryzovykh umovakh. [Psychology of personality development in crisis situations]. *Psykhologichni nauky: problemy i dosiahnennia – Psychological sciences: problems and achievements*, 16(2), 33–42 [in Ukrainian].
7. Bar-On, R. (2006). The Bar-On model of emotional-social intelligence (ESI). *Psychothema*, 18, 13–25 [in English].
8. Brackett, M. A., & Rivers, S. E., & Salovey, P. (2011). Emotional Intelligence: Implications for Personal, Social, Academic, and Workplace Success. *Social and Personality Psychology Compass*, 5, 88–103 [in English].
9. Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. New York: Bantam Books [in English].
10. Jennings, P. A., & Greenberg, M. T. (2009). The prosocial classroom: Teacher social and emotional competence in relation to student and classroom outcomes. *Review of Educational Research*, 79(1), 491–525 [in English].
11. Mayer, J. D., & Salovey, P., & Caruso, D. R. (2004) Emotional intelligence: Theory, findings, and implications. *Psychological Inquiry*, 15(3), 197–215 [in English].
12. Oberle, E., & Domitrovich, C. E., & Meyers, D. C., & Weissberg, R. P. (2016). Establishing systemic social and emotional learning approaches in schools: A framework for schoolwide implementation. *Cambridge Journal of Education*, 46(3), 277–297 [in English].
13. Petrides, K. V., & Furnham, A. (2001). Trait emotional intelligence: Psychometric investigation with reference to established trait taxonomies. *European Journal of Personality*, 15(6), 425–448 [in English].
14. Pool, L. D., & Qualter, P. (2012). Improving emotional intelligence and emotional self-efficacy through a teaching intervention for university students. *Learning and Individual Differences*, 22(3), 306–312 [in English].

Дата надходження статті: 29.07.2025

Дата прийняття статті: 01.09.2025

Опубліковано: 27.10.2025